

Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
M. SZPUNAR
fremsat den 4. juni 2019¹

Sag C-18/18

**Eva Glawischnig-Piesczek
mod
Facebook Ireland Limited**

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Oberster Gerichtshof (Østrig))

»Præjudiciel forelæggelse – fri udveksling af tjenesteydelser – direktiv 2000/31/EF – informationssamfundstjenester – ansvar for udbydere af formidlingsydelser – pligt for en hosting-udbyder (Facebook) af websteder til at slette ulovlig information – rækkevidde«

I. Indledning

1. På internettet skriver man ikke med blyant, men med blæk, konstaterer en af personerne i en amerikansk film fra 2010. Det er ikke nogen tilfældighed, at jeg her citerer fra filmen *The Social Network*.

2. Den foreliggende sag rejser først og fremmest spørgsmål om, hvorvidt en hosting-udbyder, der driver et socialt netværk på internettet, kan pålægges – ved hjælp af fiktivt radervand – at fjerne bestemte former for indhold, som er blevet lagt ud på internettet af platformens brugere.

3. Den forelæggende ret anmoder med sine præjudicielle spørgsmål nærmere bestemt Domstolen om at præcisere den personelle og materielle rækkevidde af de forpligtelser, som kan pålægges en hosting-udbyder, uden at dette indebærer en generel overvågningsforpligtelse, som er forbudt i henhold til artikel 15, stk. 1, i direktiv 2000/31/EF². Den forelæggende ret anmoder ligeledes Domstolen om at fastslå, om en hosting-udbyder, der ved et påbud, der er blevet meddelt af en ret i en medlemsstat, kan pålægges at fjerne visse former for indhold, ikke alene for så vidt angår brugere af internettet i denne medlemsstat, men ligeledes for så vidt angår brugere i hele verden.

II. Retsforskrifter

A. EU-retten

4. Artikel 14 og 15 i direktiv 2000/31 er indeholdt i afdeling 4, der bærer overskriften »Formidleransvar for tjenesteydere« i direktivets kapitel II.

¹ – Originalsprog: fransk.

² – Europa-Parlamentets og Rådets direktiv af 8.6.2000 om visse retlige aspekter af informationssamfundstjenester, navnlig elektronisk handel, i det indre marked (»direktivet om elektronisk handel«) (EFT 2000, L 178, s. 1).

5. Artikel 14, stk. 1 og 3, i direktiv 2000/31, der bærer overskriften »Oplagring («Hosting»)«, bestemmer:

»1. Medlemsstaterne sikrer, at tjenesteyderen i tilfælde af levering af en informationssamfundstjeneste, som består i oplagring af information leveret af en tjenestemodtager, ikke pådrager sig ansvar for information oplagret på anmodning af en tjenestemodtager, forudsat:

a) at tjenesteyderen ikke har konkret kendskab til den ulovlige aktivitet eller information og, for så vidt angår erstatningskrav, ikke har kendskab til forhold eller omstændigheder, hvoraf den ulovlige aktivitet eller information fremgår,

eller

b) at tjenesteyderen fra det øjeblik, hvor han får et sådant kendskab, straks tager skridt til at fjerne informationen eller hindre adgangen til den.

[...]

3. Denne artikel berører ikke en domstols eller en administrativ myndigheds muligheder for i overensstemmelse med medlemsstaternes retssystemer at kræve, at en tjenesteyder bringer en overtrædelse til ophør eller forhindrer den, eller medlemsstaternes muligheder for at fastlægge procedurer for at fjerne information eller hindre adgangen til den.«

6. Artikel 15, stk. 1, i direktiv 2000/31, der bærer overskriften »Ingen generel overvågningsforpligtelse«, bestemmer:

»Med hensyn til levering af de i artikel 12, 13 og 14 omhandlede tjenester må medlemsstaterne ikke pålægge tjenesteyderne en generel forpligtelse til at overvåge den information, de fremsender eller oplagrer, eller en generel forpligtelse til aktivt at undersøge forhold eller omstændigheder, der tyder på ulovlig virksomhed.«

B. Østrigsk ret

7. I henhold til § 18, stk. 1, i E-Commerce-Gesetz (østrigsk lov om e-handel, herefter »ECG«), hvorved den østrigske lovgiver gennemførte direktiv 2000/31, påhviler der ikke hosting-udbydere en generel forpligtelse til at overvåge den information, som de oplagrer, videresender eller gør tilgængelig, eller til selv at undersøge forhold eller omstændigheder, der tyder på ulovlig virksomhed.

8. Ifølge § 1330, stk. 1, i Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (den østrigske borgerlige lovbog, herefter »ABGB«) har den, der har lidt et egentligt tab eller mistet fortjeneste som følge af æreskrænkelser, ret til at kræve erstatning. Tilsvarende gælder i henhold til bestemmelsens stk. 2, såfremt en person udbreder oplysninger til skade for tredjemands omdømme, erhverv og karriere, som den pågældende vidste eller burde have vidst var usande. I dette tilfælde kan det kræves, at oplysningerne tilbagekaldes, og at tilbagekaldelsen offentliggøres.

9. Ifølge artikel 78, stk. 1, i Urheberrechtsgesetz (østrigsk lov om ophavsret, herefter »UrhG«) må billeder af personer ikke udstilles offentligt eller udbredes på anden måde, hvorved de gøres tilgængelige for offentligheden, såfremt det indebærer en krænkelse af den pågældendes – eller, for det tilfælde at denne er afgået ved døden uden at have meddelt tilladelse til eller foranlediget offentliggørelsen – nære pårørendes berettigede interesser.

III. De faktiske omstændigheder i tvisten i hovedsagen

10. Eva Glawischnig-Pesczek var medlem af Nationalrat (det østrigske parlament), formand for parlamentsgruppen die Grünen (»de grønne«) og forbundstalsmand for partiet.

11. Facebook Ireland Limited, der er et selskab i henhold til irsk ret med hjemsted i Dublin, er datterselskab af det amerikanske selskab Facebook Inc. Facebook Ireland driver en social netværksplatform på internettet for brugere uden for USA og Canada, hvortil der er adgang via adressen www.facebook.com. Denne platform giver brugerne mulighed for at oprette profiler og at offentliggøre kommentarer.

12. Den 3. april 2016 delte en af platformens brugere på sin personlige side en artikel fra det østrigske online-nyhedsmagasin *oe24.at*, der bar overskriften »Grüne: Mindestsicherung für Flüchtlinge soll bleiben«. Offentliggørelsen bevirkede, at der på denne platform blev oprettet en »thumbnail« (et miniaturebillede) af den oprindelige webside med artiklens overskrift og et kort resume af denne samt et foto af sagsøgeren. I forbindelse med denne artikel offentliggjorde brugeren endvidere en nedsættende ledsagekommentar om sagsøgeren, hvor denne blev beskyldt for at være en »elendig folkeforræder«, en »korrupt tosse« og medlem af et »fascistparti«. Det indhold, som denne bruger havde lagt på internettet, var tilgængeligt for samtlige brugere af den omhandlede platform.

13. Ved skrivelse af 7. juli 2016 anmodede sagsøgeren bl.a. Facebook Ireland om at slette kommentaren.

14. Da Facebook Ireland ikke fjernede den omhandlede kommentar, anlagde sagsøgeren sag for Handelsgericht Wien (handelsretten i Wien, Østrig) med begæring om, at retten afsagde kendelse om foreløbige forholdsregler, hvorved Facebook Ireland tilpligtes at indstille offentliggørelsen og/eller udbredelsen af fotos af sagsøgeren, i det omfang der med ledsagekommentaren udbredtes identiske påstande og/eller påstande »med samme betydning«, nemlig at sagsøgeren er en »elendig folkeforræder« og/eller en »korrupt tosse« og/eller medlem af et »fascistparti«.

15. Den 7. december 2016 afsagde Handelsgericht Wien (handelsretten i Wien) kendelse om foreløbige forholdsregler i overensstemmelse med begæringen.

16. Efterfølgende hindrede Facebook Ireland adgangen til det oprindeligt offentliggjorte indhold i Østrig.

17. Under en appelsag stadfæstede Oberlandesgericht Wien (øverste regionale domstol i Wien, Østrig) den af førsteinstansen afsagte kendelse for så vidt angik identiske påstande. Hermed imødekom denne ret ikke Facebook Irelands begæring om, at de foreløbige forholdsregler alene har virkning i Republikken Østrig. Den nævnte ret fastslog derimod, at forpligtelsen til at bringe udbredelsen af påstande med samme betydning til ophør udelukkende omfattede påstande, som Facebook Ireland var blevet gjort bekendt med af sagsøgeren i hovedsagen, af tredjemand eller på anden måde.

18. Første- og andeninstansen støttede deres afgørelser på UrhG's § 78 og ABGB's § 1330, idet de bl.a. fandt, at den offentliggjorte kommentar indeholdt udtalelser, som var stærkt ærekrænkende for sagsøgeren, og som antydte, at denne havde udvist en strafbar adfærd uden at føre nogen form for bevis herfor. Ifølge disse retsinstanser kan man endvidere ikke påberåbe sig ytringsfrihed i forbindelse med udtalelser vedrørende en politisk person, som ikke fremsættes som led i en politisk debat, eller som er af almen interesse.

19. Begge parter i hovedsagen har iværksat appel for Oberster Gerichtshof (øverste domstol, Østrig), som fandt, at de omhandlede udtalelser havde til formål at krænke sagsøgerens ære, at bespotte og diffamere hende.

20. Den forelæggende ret skal træffe afgørelse om, hvorvidt det påbud om at bringe overtrædelsen til ophør, som blev meddelt en hosting-udbyder, der driver et socialt netværk med et stort antal brugere, ligeledes kan udvides til at omfatte ordret identiske udsagn og/eller indhold med samme betydning i hele verden, som udbyderen ikke har kendskab til.

21. I denne forbindelse har Oberster Gerichtshof (øverste domstol) anført, at det følger af rettens praksis, at en sådan forpligtelse skal anses for forholdsmæssig, når udbyderen allerede er blevet gjort bekendt med mindst ét angreb på den berørte persons interesser, som hidrører fra bidrag fra en tjenestemodtager, og at der følgelig er risiko for yderligere overtrædelser.

IV. De præjudicielle spørgsmål og retsforhandlingerne for Domstolen

22. På denne baggrund besluttede Oberster Gerichtshof (øverste domstol) ved afgørelse af 25. oktober 2017, indgået til Domstolen den 10. januar 2018, at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende spørgsmål:

- »1) Er artikel 15, stk. 1, i [direktiv 2000/31] generelt til hinder for en af de nedenfor anførte forpligtelser for en host provider, som ikke omgående har fjernet ulovlig information, dvs. ikke kun at fjerne denne ulovlige information som omhandlet i direktivets artikel 14, stk. 1, litra a), men også anden ordret identisk information:
- a) i hele verden?
 - b) i den pågældende medlemsstat?
 - c) fra den pågældende bruger i hele verden?
 - d) fra den pågældende bruger i den pågældende medlemsstat?
- 2) Såfremt det første spørgsmål besvares benægtende: Gælder dette også for informationer med samme betydning?
- 3) Gælder dette også for informationer med samme betydning, så snart operatøren har fået kendskab til denne omstændighed?«

23. Der er blevet indgivet skriftlige indlæg af sagsøgeren, Facebook Ireland, den østrigske, den lettiske, den portugisiske og den finske regering samt af Europa-Kommissionen. Samme procesdeltagere, med undtagelse af den portugisiske regering, var repræsenteret i retsmødet, der blev afholdt den 13. februar 2019.

V. Bedømmelse

A. Det første og det andet præjudicielle spørgsmål

24. Med sit første og sit andet spørgsmål, der bør behandles under ét, anmoder den forelæggende ret Domstolen om at definere den materielle og personelle rækkevidde af en overvågningsforpligtelse, som ved påbud kan meddeles en leverandør af en informationssamfundstjeneste (en hosting-udbyder), der oplagrer information fra en tjenestemodtager, uden at dette indebærer en generel overvågningsforpligtelse, som er forbudt i henhold til artikel 15, stk. 1, i direktiv 2000/31.

25. De to første spørgsmål angår ganske vist snarere fjernelse af information, der er blevet udbredt på internettet via en social netværksplatform, end overvågning eller filtrering af denne. Det bemærkes imidlertid, at sociale netværksplatforme er medier, hvis indhold ikke først og fremmest leveres af de stiftende og administrerende selskaber, men af deres brugere. Dette indhold, der i mellemtiden er blevet gengivet og ændret, er endvidere genstand for stadig udveksling mellem brugerne.

26. En hosting-udbyder skal for at kunne fjerne information, der er blevet udbredt via en sådan platform eller for at hindre adgang hertil, uanset hvem der er ophavsmand til denne information og uanset dens indhold, forinden identificere denne blandt de informationer, der er oplagret på udbyderens servere. Dette kræver, at den pågældende på en eller anden måde overvåger eller filtrerer disse informationer. I henhold til artikel 15, stk. 1, i direktiv 2000/31, som de præjudicielle spørgsmål angår, må en medlemsstat ikke pålægge en hosting-udbyder en generel overvågningsforpligtelse. Dette er ensbetydende med, at den forelæggende rets to første spørgsmål nærmere bestemt angår den personelle og materielle rækkevidde af en sådan forpligtelse i overensstemmelse med de krav, som fremgår af direktiv 2000/31.

27. Med sit første spørgsmål anmoder den forelæggende ret ligeledes Domstolen om at præcisere, om det kan pålægges en hosting-udbyder at fjerne information, der er blevet udbredt i hele verden via en social netværksplatform.

28. Med henblik på besvarelsen af disse to spørgsmål vil jeg for det første dels gennemgå ordningen i henhold til direktiv 2000/31, som finder anvendelse på Facebook Ireland som hosting-udbyder, dels betydningen af dennes status som hosting-udbyder for så vidt angår de påbud, som er blevet meddelt denne tjenesteyder. Jeg vil for det andet behandle de EU-retlige krav for så vidt angår den personelle og materielle rækkevidde af en overvågningsforpligtelse, som kan pålægges en hosting-udbyder ved et påbud, uden at denne herved pålægges en generel overvågningsforpligtelse. For det tredje vil jeg endelig behandle spørgsmålet om det geografiske anvendelsesområde for forpligtelsen til at foretage fjernelse.

1. Påbud, der meddeles hosting-udbydere i henhold til direktiv 2000/31

29. Det bemærkes, at for at den lagring, som en leverandør af en informationssamfundstjeneste foretager, henhører under artikel 14 i direktiv 2000/31, skal den adfærd, som udbyderen udviser, begrænse sig til en »formidlingsydelse« i den betydning, hvori udtrykket er anvendt af lovgiver inden for rammerne af direktivets afdeling 4. Det fremgår endvidere af 42. betragtning til direktivet, at dennes aktivitet udelukkende er teknisk, automatisk og passiv, hvilket indebærer, at udbyderen hverken har kendskab til eller kontrollerer de data, der oplagres, og at den pågældendes rolle således er neutral³.

30. Domstolen har allerede haft lejlighed til at fastslå, at en operatør af en online social netværksplatform oplagrer information på sine servere, der leveres af denne platforms brugere vedrørende deres profil, og at en sådan operatør dermed udgør en hosting-tjenesteyder som omhandlet i artikel 14 i direktiv 2000/31⁴. Uanset den tvivl, der eventuelt måtte herske desangående, fremgår det af den præjudicielle anmodning, at Facebook Ireland ifølge den forelæggende ret utvivlsomt er en hosting-udbyder, hvis aktivitet alene består i levering af en formidlingsydelse.

31. I henhold til direktiv 2000/31 nyder en hosting-udbyder, hvis aktivitet alene består i levering af en formidlingsydelse, en relativ immunitet for så vidt angår ansvar for den information, som den pågældende oplagrer. Denne immunitet indrømmes således udelukkende, såfremt en sådan hosting-udbyder ikke har kendskab til den oplagrede informations ulovlige karakter eller til den

3 – Jf. navnlig dom af 23.3.2010, Google France og Google (C-236/08, C-237/08 og C-238/08, EU:C:2010:159, præmis 112 og 113).

4 – Jf. dom af 16.2.2012, SABAM (C-360/10, EU:C:2012:85, præmis 27).

aktivitet, som denne information giver anledning til, og på betingelse af, at den pågældende straks, når han er blevet opmærksom på den ulovlige karakter, tager skridt til at fjerne den omhandlede information eller hindre adgang til den. Såfremt hosting-udbyderen ikke opfylder disse betingelser, dvs. såfremt han havde kendskab til den ulovlige karakter af den oplagrede information, men ikke tager skridt til at fjerne den eller hindre adgang til den, er direktiv 2000/31 ikke til hinder for, at han indirekte kan drages til ansvar for denne information⁵.

32. Det fremgår i øvrigt af artikel 14, stk. 3, i direktiv 2000/31, at den immunitet, der indrømmes en leverandør af en formidlingsydelse, ikke er til hinder for, at en domstol eller en administrativ myndighed i overensstemmelse med medlemsstaternes retssystem kræver, at en tjenesteyder bringer en overtrædelse til ophør eller forhindrer den. Det følger af denne bestemmelse, at der kan meddeles påbud til en leverandør af en formidlingsydelse, uanset at den pågældende tjenesteyder på de i direktivets artikel 14, stk. 1, nævnte betingelser, ikke selv er ansvarlig for den information, der oplagres på dennes servere⁶.

33. Betingelserne og de nærmere bestemmelser for sådanne påbud til leverandører af formidlingsydelser fastsættes i national ret⁷. De regler, som medlemsstaterne indfører, skal imidlertid opfylde de krav, der følger af EU-retten, navnlig af direktiv 2000/31.

34. Alt dette afspejler EU-lovgivers vilje til ved hjælp af dette direktiv at foretage en afvejning af de forskellige interesser i relation til hosting-udbydere, hvis aktivitet alene består i levering af en formidlingsydelse, og brugerne af deres tjenester såvel som personer, der lider skade som følge af overtrædelser i forbindelse med brugen af disse tjenester. Det påhviler følgelig medlemsstaterne ved fastsættelse af gennemførelsesforanstaltninger til direktiv 2000/31 ikke alene at sikre, at direktivets krav respekteres, men ligeledes til at påse, at der ikke lægges en fortolkning til grund, der strider mod de foreliggende grundlæggende rettigheder eller andre almindelige EU-retlige principper, så som proportionalitetsprincippet⁸.

2. Krav til den personelle og materielle rækkevidde af en overvågningsforpligtelse

a) Forbud mod en generel overvågningsforpligtelse

35. Det bemærkes, at artikel 15, stk. 1, i direktiv 2000/31 navnlig forbyder medlemsstaterne at pålægge tjenesteydere, hvis aktivitet består i oplagring af information, en generel forpligtelse til at overvåge den information, som de oplagrer, eller en generel forpligtelse til aktivt at undersøge forhold eller omstændigheder, der tyder på ulovlig virksomhed. Det fremgår i øvrigt af retspraksis, at denne bestemmelse bl.a. er til hinder for, at det pålægges en hosting-udbyder, hvis aktivitet alene består i levering af en formidlingsydelse, at overvåge alle⁹, eller næsten alle¹⁰, data fra samtlige brugere af den pågældendes tjeneste med henblik på at forebygge enhver fremtidig krænkelse.

5 – Jf. artikel 14 i direktiv 2000/31. Jf. ligeledes mit forslag til afgørelse Stichting Brein (C-610/15, EU:C:2017:99, punkt 67 og 68).

6 – Jf. dom af 7.8.2018, SNB-REACT (C-521/17, EU:C:2018:639, præmis 51). Jf. i denne retning ligeledes A.R. Lodder, P. Polter, »ISP blocking and filtering: on the shallow justifications in case law regarding effectiveness of measures«, *European Journal of Law and Technology*, 2017, bind 8, nr. 2, s. 5.

7 – Jf. mit forslag til afgørelse Mc Fadden (C-484/14, EU:C:2016:170). Jf. ligeledes M. Husovec, *Injunctions Against Intermediaires in the European Union. Accountable But Not Liable?*, Cambridge University Press, Cambridge, 2017, s. 57 og 58.

8 – Jf. i denne retning for så vidt angår overholdelse af de grundlæggende rettigheder og proportionalitetsprincippet dom af 29.1.2008, Promusicae (C-275/06, EU:C:2008:54, præmis 68).

9 – Jf. dom af 12.7.2011, L'Oréal m.fl. (C-324/09, EU:C:2011:474, præmis 139 og 144), og af 24.11.2011, Scarlet Extended (C-70/10, EU:C:2011:771, præmis 36 og 40).

10 – Jf. dom af 16.2.2012, SABAM (C-360/10, EU:C:2012:85, præmis 37 og 38).

36. Hvis en medlemsstat, i modsætning til hvad der følger af denne bestemmelse, ved påbud kunne pålægge en hosting-udbyder en generel overvågningsforpligtelse, er det ikke udelukket, at denne risikerer at miste sin status som leverandør af en formidlingsydelse og den deraf følgende immunitet. En hosting-udbyder, der foretager generel overvågning, er nemlig ikke længere neutral. Hosting-udbyderens aktivitet er ikke længere teknisk, automatisk og passiv, hvilket indebærer, at den pågældende hosting-udbyder ville kunne have kendskab til den oplagrede information og ville kunne føre kontrol med den.

37. Selv om en sådan risiko ikke antages at foreligge, ville en hosting-udbyder, der foretager en generel overvågning, endvidere i princippet kunne drages til ansvar for enhver ulovlig aktivitet eller information, uden at betingelserne i direktivets artikel 14, stk. 1, litra a) og b), reelt er opfyldt.

38. Artikel 14, stk. 1, litra a), i direktiv 2000/31 forudsætter ganske vist, at en leverandør af en formidlingsydelse kun pådrager sig ansvar, såfremt denne faktisk får kendskab til den ulovlige aktivitet eller information. Ved en generel overvågningsforpligtelse ville den ulovlige karakter af al aktivitet eller information imidlertid automatisk antages at være formidleren bekendt, og den pågældende ville skulle tage skridt til at fjerne denne information eller hindre adgangen til den uden at have kendskab til det ulovlige indhold¹¹. Dette ville fuldstændig ændre princippet om relativ immunitet i relation til ansvar for den information, som oplagres af en leverandør af en formidlingsydelse, hvilket ville udgøre en hindring for den effektive virkning af artikel 14, stk. 1, i direktiv 2000/31.

39. Sammenfattende bemærkes, at en hosting-udbyder, der udfører en sådan generel overvågning, ikke længere har en neutral rolle, for så vidt som hosting-udbyderens aktivitet herefter ikke er teknisk, automatisk og passiv, hvilket ville indebære, at den pågældende hosting-udbyder havde fået kendskab til den oplagrede information og kunne udøve kontrol med den. En generel overvågningsforpligtelse, der pålægges en hosting-udbyder ved et påbud, der a priori er lovligt ifølge artikel 14, stk. 3, i direktiv 2000/31, ville kunne føre til, at direktivets artikel 14 ikke finder anvendelse i forhold til denne hosting-udbyder.

40. Jeg konkluderer således af en fortolkning af artikel 14, stk. 3, sammenholdt med artikel 15, stk. 1, i direktiv 2000/31, at en forpligtelse, der ved påbud pålægges en leverandør af en formidlingsydelse, ikke må føre til, at denne ikke længere har en neutral rolle i relation til al eller næsten al den oplagrede information som anført i det foregående punkt.

b) Overvågningsforpligtelse i særlige tilfælde

41. Som det fremgår af 47. betragtning til direktiv 2000/31, omfatter forbuddet mod generelle overvågningsforpligtelser i direktivets artikel 15, stk. 1, ikke overvågningsforpligtelser *i særlige tilfælde*. Det fremgår således af ordlyden af artikel 14, stk. 3, i direktiv 2000/31, at en hosting-udbyder kan pålægges pligt til at *forebygge* en overtrædelse, hvilket, som anført af Kommissionen, logisk set indebærer en vis form for fremtidig overvågning, uden at denne bliver en generel overvågningsforpligtelse¹². I henhold til direktivets artikel 18 skal medlemsstaterne endvidere drage omsorg for, at indgivelse af søgsmål i henhold til national ret vedrørende aktiviteter i forbindelse med informationssamfundstjenester kan føre til hurtig vedtagelse af forholdsregler navnlig for at *hindre, at der opstår yderligere skade* for de berørte interesser.

42. Det fremgår i øvrigt af dommen i sagen L'Oréal m.fl.¹³, at en hosting-udbyder kan pålægges pligt til at træffe foranstaltninger, som er med til at forebygge, at samme tjenestemodtagere begår *yderligere krænkelse* af samme art.

11 – Jf. i denne retning generaladvokat Jääskinen's forslag til afgørelse L'Oréal m.fl. (C-324/09, EU:C:2010:757, punkt 143).

12 – Jf. i samme retning E. Rosati, *Copyright and the Court of Justice of the European Union*, Oxford University Press, Oxford, 2019, s. 158.

13 – Dom af 12.7.2011 (C-324/09, EU:C:2011:474, præmis 144).

43. I denne dom fortolkede Domstolen ikke alene bestemmelserne i direktiv 2000/31, men ligeledes bestemmelserne i direktiv 2004/48/EF¹⁴. Domstolen definerede følgelig en overvågningsforpligtelse, der opfylder kravene i disse direktiver, i modsætning til en [overvågnings]forpligtelse, som er forbudt ifølge artikel 15, stk. 1, i direktiv 2000/31, nemlig en *aktiv overvågning af samtlige eller næsten samtlige data* med henblik på at forebygge alle former for fremtidige krænkelse¹⁵. Uanset den særlige kontekst, som dommen i sagen L'Oréal m.fl.¹⁶ og henvisningerne til direktiv 2004/48 indgår i, er dommens betragtninger vedrørende de forpligtelser, der påhviler hosting-udbydere i henhold til EU-retten, som følge af deres generelle karakter mere vidtgående og kan følgelig efter min opfattelse overføres på den foreliggende sag.

44. Med henblik på at forebygge enhver form for fremtidige krænkelse kan en hosting-udbyder ved et påbud pålægges at fjerne ulovlig information, der ikke var blevet udbredt på det tidspunkt, hvor påbuddet blev meddelt, uden at det kræves, at udbredelsen af informationen på ny og særskilt i forhold til den oprindelige anmodning om fjernelse skal bringes til den pågældendes kendskab.

45. For at undgå, at dette fører til en generel forpligtelse, synes det imidlertid at fremgå af dommen i sagen L'Oréal m.fl.¹⁷, at en overvågningsforpligtelse kræver, at yderligere krav er opfyldt, nemlig at der er tale om krænkelse af *samme art*, begået af *samme modtager* og *af samme rettigheder*, hvilket i den nævnte sag var varemærker.

46. Jeg udleder heraf, at aktiv overvågning ikke er uforenelig med direktiv 2000/31, i modsætning til aktiv overvågning, som ikke målrettet angår særlige tilfælde, hvor der er sket overtrædelse.

47. I overensstemmelse hermed anførte jeg med udgangspunkt i forarbejderne til direktiv 2000/31 i mit forslag til afgørelse i Mc Fadden-sagen¹⁸, der angik en operatør af et kommunikationsnet som omhandlet i artikel 12 i direktiv 2000/31, at forudsætningen for, at en overvågningsforpligtelse kan finde anvendelse *i særlige tilfælde*, navnlig er, at den er begrænset for så vidt angår overvågningens *genstand og varighed*.

48. Det er min opfattelse, at disse almene og abstrakt formulerede krav kan overføres på omstændigheder som de i hovedsagen omhandlede, uanset at det ved analog anvendelse af betragtningerne om den overvågningsforpligtelse, der påhviler leverandører af adgang til et kommunikationsnetværk såsom internettet, i forhold til hosting-udbydere som Facebook Ireland, må betænkes, at disse formidlere varetager forskellige funktioner. Såfremt man eksempelvis betragter en hosting-udbyder som Facebook Ireland, synes alt indhold på dennes platform at bestå af oplagrede data, mens dette indhold for så vidt angår en internetudbyder kun udgør en minimal andel af de transmitterede data. Derimod afskiller karakteren og intensiteten af det bidrag, som ydes af en hosting-udbyder i forbindelse med behandlingen af det digitale indhold, sig væsentligt fra, hvad der er tilfældet for en internetudbyder. Kommissionen bemærkede således, at en hosting-udbyder bedre er i stand til at træffe foranstaltninger med henblik på at søge efter og fjerne ulovligt indhold end en internetudbyder.

14 – Europa-Parlamentets og Rådets direktiv af 29.4.2004 om håndhævelsen af intellektuelle ejendomsrettigheder (EUT 2004, L 157, s. 45).

15 – Dom af 12.7.2011, L'Oréal m.fl. (C-324/09, EU:C:2011:474, præmis 139 og 144).

16 – Dom af 12.7.2011 (C-324/09, EU:C:2011:474).

17 – Dom af 12.7.2011, L'Oréal m.fl. (C-324/09, EU:C:2011:474, præmis 141 og 144).

18 – Sag C-484/14, EU:C:2016:170, præmis 132.

49. Det bemærkes i øvrigt, at kravet om, at en overvågningsforpligtelse skal være tidsbegrænset, ligeledes er kommet til udtryk i en række af Domstolens domme¹⁹. Selv om det fremgår af retspraksis, at tidsbegrænsningen af en forpligtelse, der er blevet meddelt ved et påbud, snarere vedrører spørgsmål om almene EU-retlige principper²⁰, er det min opfattelse, at en varig overvågningsforpligtelse vanskeligt kan forenes med idéen om en forpligtelse, der pålægges i særlige tilfælde, i den forstand hvori dette udtryk er anvendt i 47. betragtning til direktiv 2000/31.

50. Ved en målrettet overvågningsforpligtelse skal der følgelig tages hensyn til overvågningens varighed samt til nærmere oplysninger om karakteren af de krænkelse, den vedrører, ophavsmanden til dem og deres genstand. Samtlige disse omstændigheder er indbyrdes afhængige og gensidigt forbundne. De bør følgelig vurderes samlet med henblik på at besvare spørgsmålet om, hvorvidt et påbud respekterer forbuddet i artikel 15, stk. 1, i direktiv 2000/31.

c) Delkonklusioner

51. Som sammenfatning af denne del af min bedømmelse bemærkes for det første, at det fremgår af en fortolkning af artikel 14, stk. 3, sammenholdt med artikel 15, stk. 1, i direktiv 2000/31, at en forpligtelse, der pålægges en leverandør af formidlingstjenester ved et påbud, ikke må føre til, at denne formidler i relation til al eller næsten al oplagret information ikke længere har en teknisk, automatisk og passiv funktion, hvilket indebærer, at den pågældende hosting-udbyder har kendskab til informationen og udøver kontrol med denne²¹.

52. For det andet bemærkes, at aktiv overvågning ikke er uforenelig med direktiv 2000/31, i modsætning til aktiv overvågning, der ikke målrettet angår den konkrete krænkelse²².

53. For det tredje bemærkes, at der i forbindelse med overvejelser om, hvorvidt overvågningsforpligtelsen er målrettet, bør tages hensyn til overvågningens varighed samt til nærmere oplysninger om karakteren af de omhandlede krænkelse, deres ophavsmand og deres genstand²³.

54. Den personelle og materielle rækkevidde af en overvågningsforpligtelse, som pålægges en tjenesteyder, der driver en social netværksplatform, skal ses på baggrund af disse betragtninger. Disse kan i den foreliggende sag sammenfattes som søgning efter og identifikation af information, der er identisk med den, der er blevet anset for ulovlig af den ret, der behandler sagen, samt søgning efter information med samme betydning blandt det oplagrede indhold.

19 – Domstolen bemærkede nærmere bestemt i dom af 12.7.2011, L'Oréal m.fl. (C-324/09, EU:C:2011:474, præmis 140), at et påbud, der har til formål at forebygge eventuelle varemærkekrænkelse i forbindelse med informationssamfundstjenester, konkret en online-markedsplads, ikke må have til formål eller som følge, at der indføres et generelt og *varigt* forbud mod at udbyde varer, som omfattes af dette varemærke. Domstolen fastslog i samme retning i dom af 16.2.2012, SABAM (C-360/10, EU:C:2012:85, præmis 45), at EU-retten bl.a. er til hinder for, at der ved et påbud pålægges en tjenesteyder en overvågningsforpligtelse, der er *tidsbegrænset*.

20 – Generaladvokat Jääskinen lagde denne betragtning til grund i sit forslag til afgørelse L'Oréal m.fl. (C-324/09, EU:C:2010:757, punkt 181), der efter min opfattelse i vidt omfang bygger på formuleringen af de omhandlede passager i Domstolens dom i den nævnte sag.

21 – Jf. punkt 39 i dette forslag til afgørelse.

22 – Jf. punkt 46 i dette forslag til afgørelse.

23 – Jf. punkt 50 i dette forslag til afgørelse.

d) Anvendelse på den foreliggende sag

1) Information, der er identisk med information, der er blevet anset for ulovlig

55. Med undtagelse af Facebook Ireland har samtlige procesdeltagere gjort gældende, at det bør være muligt at pålægge en hosting-udbyder at fjerne eller hindre adgang til ytringer, der er identiske med dem, der anses for at være blevet offentliggjort ulovligt af samme bruger. Sagsøgeren, den østrigske og den lettiske regering samt Kommissionen finder nærmere bestemt, at det samme er tilfældet for så vidt angår ytringer, som er blevet offentliggjort af andre brugere.

56. Det fremgår af den præjudicielle forelæggelse, at appelininstansen fandt, at henvisningen til »identisk information« vedrørte offentliggørelse af fotos af sagsøgeren *med samme ledsagende tekst*. I denne forbindelse har den forelæggende ret oplyst, at den navnlig nærer tvivl om, hvorvidt det påbud, der er blevet meddelt Facebook Ireland, kan udvides til at omfatte *ordret identiske ytringer (ledsagetekster)* og ytringer med samme betydning. Jeg forstår derfor henvisningen til »identisk information« således, at den forelæggende ret mener manuel og nøjagtig gengivelse af den information, som retten har anset for ulovlig, og, som den østrigske regering nævnte, automatiske gengivelser, der foretages ved hjælp af funktionen »deling«.

57. Det er i denne henseende min opfattelse, at en hosting-udbyder, der driver en social netværksplatform, ved et påbud meddelt af en ret i en medlemsstat kan pålægges at søge efter og identificere al information, der er identisk med den, som denne ret har anset for ulovlig.

58. Det fremgår således af min bedømmelse, at det kan pålægges en hosting-udbyder at forebygge enhver ny krænkelse af samme art begået af samme modtager af en informationssamfundstjeneste²⁴. I så fald er der nemlig tale om en specifik, konkret fastslået krænkelse, således at forpligtelsen til at identificere information, der er identisk med den, der er blevet anset for ulovlig, blandt information, der hidrører fra en enkelt bruger, ikke udgør en generel overvågningsforpligtelse.

59. Det er min opfattelse, at det samme er tilfældet for så vidt angår information, som er identisk med den, der er blevet anset for ulovlig, og som er blevet udbredt af andre brugere. Jeg er opmærksom på, at denne begrundelse fører til, at det personelle anvendelsesområde af en overvågningsforpligtelse omfatter samtlige brugere, og følgelig enhver information, der er blevet udbredt via en platform.

60. En forpligtelse til at søge efter og identificere information, der er identisk med den, der er blevet anset for ulovlig af den pågældende ret, angår altid målrettet en specifik krænkelse. I den foreliggende sag er der endvidere tale om en forpligtelse, der er blevet pålagt under en sag om foreløbige forholdsregler, som afføder virkninger, indtil sagen er endeligt afsluttet. En sådan forpligtelse, der pålægges en hosting-udbyder, er ifølge sagens natur tidsbegrænset.

61. Jeg formoder, at det i øvrigt som hovedregel er muligt at spore alle brugeres gengivelse af samme indhold på en social netværksplatform ved hjælp af it-værktøjer, uden at det er nødvendigt at pålægge hosting-udbyderen at benytte en aktiv, ikke-automatisk filtrering af samtlige informationer, der udbredes via den pågældendes platform.

62. En forpligtelse til at søge efter og identificere al information, der er identisk med information, der er blevet anset for ulovlig, giver endvidere mulighed for at sikre en rimelig balance mellem de forskellige grundlæggende rettigheder.

24 – Jf. punkt 42 og 45 i dette forslag til afgørelse.

63. Indledningsvis bemærkes, at søgning efter og identificering af information, der er identisk med den information, der er blevet anset for ulovlig af en retsinstans, ikke kræver avancerede tekniske hjælpemidler, som må antages at udgøre en ekstraordinær byrde. En sådan forpligtelse synes følgelig ikke at udgøre en uforholdsmæssig krænkelse af den frihed til at oprette og drive egen virksomhed i henhold til artikel 16 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«), som tilkommer en hosting-udbyder, der driver en social netværksplatform som Facebook Ireland.

64. I betragtning af, hvor nemt det er at gengive information på internettet, bemærkes dernæst, at søgning efter og identifikation af information, der er identisk med information, der er blevet anset for ulovlig, forekommer at være nødvendig for at sikre en effektiv beskyttelse af privatlivet og de personlige rettigheder.

65. Endelig bemærkes, at en sådan forpligtelse respekterer internetbrugernes grundlæggende ret til ytrings- og informationsfrihed, der er sikret i henhold til chartrets artikel 11, i det omfang beskyttelsen af denne frihed ikke nødvendigvis er absolut, men skal afvejes under hensyn til beskyttelsen af andre grundlæggende rettigheder. Information, der er identisk med information, der er blevet anset for ulovlig, udgør a priori og som hovedregel gentagelser af en krænkelse, der konkret er blevet anset for ulovlig. Disse gentagelser skal kvalificeres tilsvarende, idet de imidlertid kan nuanceres, navnlig henset til konteksten for en angiveligt ulovlig ytring. I denne forbindelse bemærkes, at tredjemænd, der eventuelt berøres indirekte af påbud, ikke er part i de sager, hvorunder disse påbud meddeles. Dette er navnlig begrundelsen for, at der bør gives disse tredjemænd mulighed for for retten at anfægte de gennemførelsesforanstaltninger, som en hosting-udbyder træffer som følge af et påbud²⁵, idet denne mulighed ikke må gøres betinget af, at den pågældende var part i tvisten i hovedsagen²⁶.

2) Information med samme betydning

66. For så vidt angår den materielle rækkevidde af en overvågningsforpligtelse har sagsøgeren gjort gældende, at en hosting-udbyder kan pålægges pligt til at fjerne ytringer, hvis indhold har samme betydning som det, er blevet anset for at være blevet offentliggjort ulovligt af samme bruger. Den østrigske regering og Kommissionen finder derimod, at muligheden for at pålægge en sådan pligt, afhænger af resultatet af en afvejning af de berørte interesser. Sagsøgeren antager som den eneste, at det er muligt at pålægge en hosting-udbyder at fjerne ytringer, med samme indhold som dem, der er blevet anset for at være blevet offentliggjort ulovligt af andre brugere.

67. Henvisningen til »information med samme betydning« eller »indhold med samme betydning« giver anledning til fortolkningsproblemer, i det omfang den forelæggende ret ikke har præciseret disse udtryks betydning. Det kan imidlertid udledes af den præjudicielle forelæggelse, at henvisningen til information »med indhold af samme betydning« angår information, der *adskiller sig minimalt* fra den oprindelige information, eller tilfælde, hvor *udsagnet i det væsentlige er uændret*. Jeg forstår disse angivelser således, at en gengivelse af information, som er blevet anset for ulovlig, og som indeholder en slåfejl, samt information, hvis syntaks eller tegnsætning er forskellig, udgør »information med samme indhold«. Det er imidlertid ikke klart, om det betydningssammenfald, som det andet spørgsmål angår, ikke omfatter mere end disse tilfælde.

25 – Jf. analogt dom af 27.3.2014, UPC Telekabel Wien (C-314/12, EU:C:2014:192, præmis 57).

26 – Jf. analogt dom af 25.5.2016, Meroni (C-559/14, EU:C:2016:349, præmis 49 og 50), og af 21.12.2016, Biuro podróży »Partner« (C-119/15, EU:C:2016:987, præmis 40). Jf. ligeledes i relation til problemstillingen angående effektiv retsbeskyttelse af tredjemænd S.L. Kaléda, »The Role of the Principle of Effective Judicial Protection in Relation to Website Blocking Injunctions«, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law*, 2017, s. 222 og 223.

68. Det fremgår ganske vist af dommen i sagen L'Oréal m.fl.²⁷, at det kan pålægges leverandøren af en informationssamfundstjeneste at træffe foranstaltninger, som bidrager til at forebygge *yderligere krænkelse af samme art* af samme rettigheder.

69. Man må imidlertid ikke undlade at tage hensyn til den faktiske kontekst, inden for hvilken den relevante retspraksis er blevet udviklet, nemlig krænkelse af intellektuelle ejendomsrettigheder. Som hovedregel består sådanne krænkelse i udbredelse af samme indhold som det beskyttede, eller i det mindste af indhold, der minder om det beskyttede, idet eventuelle ændringer af det, der undertiden kan være vanskelige at foretage, kræver et særligt indgreb.

70. Det er derimod usædvanligt, at en ærekrænkende handling gentager den nøjagtige ordlyd af en handling af samme art. Dette skyldes til dels den personlige karakter af den måde, hvorpå man giver udtryk for sine tanker. I modsætning til krænkelse af intellektuelle ejendomsrettigheder vil senere æreskrænkelse i forhold til den oprindelige æreskrænkende handling endvidere snarere bestå i en gentagelse af den udtalelse, der krænkede en persons ære, end i en gentagelse af den oprindelige handlingens form. Ved æreskrænkelse kan alene en henvisning til handlinger af samme art derfor ikke have samme betydning som ved krænkelse af intellektuelle ejendomsrettigheder.

71. Den anlagte fortolkning af henvisningen til »information med samme betydning« kan under alle omstændigheder påvirke omfanget af en overvågningsforpligtelse og udøvelsen af de forskellige grundlæggende rettigheder. En ret, der ved et påbud træffer afgørelse om, at »information med samme betydning« skal fjernes, skal således respektere retssikkerhedsprincippet og sikre, at virkningerne af dette påbud er klare, præcise og forudseelige. Retten skal herved foretage en afvejning af de forskellige grundlæggende rettigheder og tage hensyn til proportionalitetsprincippet.

72. Uagtet disse betragtninger er det min opfattelse – igen med støtte i dommen i sagen L'Oréal m.fl.²⁸ – at det a fortiori kan pålægges en hosting-udbyder at identificere information med samme betydning som den, der blev anset for ulovlig, og som hidrørte fra samme bruger. Herved bør det i dette tilfælde ligeledes sikres, at denne bruger får mulighed for, for en domstol, at anfægte de gennemførelsesforanstaltninger, som en hosting-udbyder træffer for at efterkomme et påbud.

73. Derimod kræver identifikation af information med samme indhold som den, der er blevet anset for ulovlig, og som hidrører fra andre brugere, overvågning af al information, der udbredes via en social netværksplatform. Til forskel fra information, der er identisk med den, der er blevet anset for ulovlig, kan information med samme betydning som denne ikke identificeres, uden at en hosting-udbyder gør brug af sofistikerede løsninger. En udbyder, der foretager en generel overvågning, har således ikke alene ikke længere en neutral rolle, forstået således at den ikke alene blot er teknisk, automatisk og passiv, men denne udbyder bliver gennem udøvelsen af en form for censur aktiv bidragsyder til platformen.

74. En forpligtelse til at identificere information med samme betydning som den, der er blevet anset for ulovlig, og som stammer fra en hvilken som helst bruger, sikrer ikke en rimelig balance mellem beskyttelsen af privatlivet og de personlige rettigheder, friheden til at oprette og drive egen virksomhed samt ytrings- og informationsfriheden. Søgning efter og identifikation af sådan information kræver på den ene side kostbare løsninger, som skal udvikles og indføres af hosting-udbyderen. På den anden side fører gennemførelsen af disse løsninger til censur, således at ytrings- og informationsfriheden må antages systematisk at blive begrænset.

27 – Dom af 12.7.2011 (C-324/09, EU:C:2011:474).

28 – Dom af 12.7.2011 (C-324/09, EU:C:2011:474).

75. Under hensyn til foranstående betragtninger foreslår jeg, at det første og det andet spørgsmål, i det omfang de vedrører det personelle og materielle anvendelsesområde for en overvågningsforpligtelse, besvares med, at artikel 15, stk. 1, i direktiv 2000/31 skal fortolkes således, at bestemmelsen ikke er til hinder for, at en hosting-udbyder, der driver en social netværksplatform, ved påbud pålægges i al information, der er blevet udbredt af brugere af denne platform, at søge efter og identificere information, der er identisk med den, der er blevet anset for ulovlig af den ret, der meddelte dette påbud. Det kan ved et sådant påbud pålægges en hosting-udbyder udelukkende at søge efter og identificere information med samme betydning som den, der er blevet anset for ulovlig, i information, der er blevet udbredt af den bruger, der udbredte informationen. En ret, der træffer afgørelse om fjernelse af information med samme betydning skal sikre, at virkningerne af påbuddet er klare, præcise og forudseelige. Den skal i denne forbindelse foretage en afvejning af de relevante grundlæggende rettigheder og tage hensyn til proportionalitetsprincippet.

3. Fjernelse på verdensplan

a) Indledende betragtninger

76. Jeg vil nu behandle den forelæggende rets tvivl for så vidt angår den geografiske rækkevidde af en pligt til at foretage fjernelse. Tvivlen angår nærmere bestemt spørgsmålet om, hvorvidt en hosting-udbyder kan pålægges at fjerne indhold, som er blevet anset for ulovligt i henhold til national ret i en medlemsstat, ikke alene i denne medlemsstat, men ligeledes på verdensplan.

77. Indledningsvis bemærkes, at Facebook Ireland som datterselskab af Facebook driver en elektronisk platform, der udelukkende er bestemt for brugere uden for USA og Canada. Denne omstændighed synes imidlertid ikke at udelukke, at information, der er blevet udbredt via denne platform, skal fjernes på verdensplan. Facebook Ireland har således ikke bestridt, at selskabet er i stand til at sikre en sådan fjernelse på verdensplan.

78. Det bemærkes imidlertid, at EU-lovgiver ikke har harmoniseret de materielle regler om krænkelse af privatlivet og de personlige rettigheder, herunder æreskrænkelser²⁹. På grund af manglende enighed på EU-plan³⁰ har EU-lovgiver heller ikke harmoniseret lovvalsreglerne på området³¹. Ved påkendelse af æreskrænkelssager benytter den enkelte retsinstans i EU således den lovgivning, som de nationale lovvalsregler udpeger som anvendelig.

79. Den situation, som tvisten i hovedsagen angår, er a priori forskellig fra den, der var udgangspunkt for min analyse af den geografiske rækkevidde af fjernelse af resultater fra en søgemaskine i Google-sagen (geografisk rækkevidde af fjernelse)³², som Facebook Ireland og den lettiske regering har henvist til. Denne sag vedrørte direktiv 95/46/EF³³, hvorved der på EU-plan blev foretaget en harmonisering af visse materielle databeskyttelsesregler. Min konklusion, hvorefter en tjenesteyder kan pålægges at fjerne resultater af en søgning, der ikke alene foretages fra en enkelt medlemsstat, men fra

29 – Jf. A. Savin, *EU Internet law*, Elgar European Law, Cheltenham – Northampton, 2017, s. 130.

30 – Jf. G. Van Calster, *European Private International Law*, Hart Publishing, Oxford, Portland, 2016, s. 248-251.

31 – Jf. artikel 1, stk. 2, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 864/2007, af 11.7.2007 om lovvalsregler for forpligtelser uden for kontrakt (Rom II-forordningen) (EUT 2007, L 199, s. 40).

32 – Jeg henviser til mit forslag til afgørelse Google (geografisk rækkevidde af fjernelse) (C-507/17, EU:C:2019:15).

33 – Europa-Parlamentet og Rådets direktiv af 24.10.1995 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger (EFT 1995, L 281, s. 31).

et sted inden for EU³⁴, skyldtes navnlig den omstændighed, at reglerne på området var blevet harmoniseret. I mit forslag til afgørelse i denne sag udelukkede jeg imidlertid ikke, at der kan forekomme situationer, hvor Unionens interesse kræver anvendelse af bestemmelserne i direktivet uden for EU's område³⁵.

80. For så vidt angår æreskrænkelser bevirker den omstændighed, at der i en medlemsstat pålægges pligt til at fjerne bestemte informationer på verdensplan i forhold til samtlige brugere af en elektronisk platform med den begrundelse, at informationen i henhold til den lovgivning, der finder anvendelse, er ulovlig, følgelig, at konstateringen af den ulovlige karakter afføder virkninger på andre staters område. Konstateringen af, at karakteren af den omhandlede information er ulovlig, vil med andre ord udvides til at omfatte disse andre staters geografiske område. Det er imidlertid ikke udelukket, at denne information kan anses for lovlig i henhold til lovgivninger, der finder anvendelse ifølge disse staters nationale lovvalsregler.

81. Det fremgår på den ene side af procesparternes argumentation, at tilbageholdenhed med at tillægge påbud sådanne ekstraterritoriale virkninger også er kommet til udtryk i Facebook Irelands, den lettiske, den portugisiske og den finske regerings holdning. Med undtagelse af den portugisiske regering synes disse procesparter på den anden side ligeledes at nære tvivl om den geografiske udstrækning af en medlemsstats jurisdiktionskompetence. Det synes nærmere bestemt at være disse procesparter opfattelse, at en ret i en medlemsstat ikke ved et påbud til en hosting-udbyder kan træffe bestemmelse om, at indhold skal fjernes uden for denne medlemsstats geografiske område. Der er derfor grund til at behandle disse to spørgsmål, nemlig den geografiske rækkevidde af en forpligtelse til fjernelse og udstrækningen af en medlemsstats jurisdiktionskompetence, således at kompetencespørgsmålet vil blive behandlet først, idet det som hovedregel skal behandles før realitetsspørgsmålet.

b) Udstrækningen af den geografiske kompetence

82. Direktiv 2000/31 regulerer ikke kompetencen til at træffe afgørelse om påbud. Det fremgår derimod af dommen i sagen eDate Advertising m.fl.³⁶, at i tilfælde af en påstået krænkelse af personlige rettigheder gennem indholdet af et internetsted har en person, der føler sig krænket, mulighed for at anlægge sag for de retsinstanser i medlemsstaterne, der har kompetence i henhold til forordning (EU) nr. 1215/2012³⁷. Mens lovvalsreglerne vedrørende æreskrænkelser ikke er blevet harmoniseret på EU-plan, forholder det sig anderledes med hensyn til kompetencereglerne.

83. Det bemærkes tillige i denne forbindelse, at kompetencereglerne i forordning nr. 1215/2012 ligeledes finder anvendelse på tvister angående fjernelse af ærekrænkende indhold på internettet³⁸. Det er endvidere uden betydning, at begæringen i den foreliggende sag ikke er rettet til ophavsmanden af det indhold, der er lagt på internettet, men til hosting-udbyderen. Når dette er sagt, vil jeg foreslå, at Domstolen omformulerer de præjudicielle spørgsmål, for så vidt som det alene er procesparterne, der nærer tvivl med hensyn til udstrækningen af den geografiske kompetence. Jeg vil imidlertid fremsætte nogle bemærkninger til dette spørgsmål.

34 – Jf. mit forslag til afgørelse Google (geografisk rækkevidde af fjernelse) (C-507/17, EU:C:2019:15, punkt 47, 55, 76 og 77).

35 – Jf. mit forslag til afgørelse Google (geografisk rækkevidde af fjernelse) (C-507/17, EU:C:2019:15, punkt 62).

36 – Dom af 25.10.2011 (C-509/09 og C-161/10, EU:C:2011:685, præmis 43 og 44).

37 – Europa-Parlamentets og Rådets forordning af 12.12.2012 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EUT 2012, L 35, s. 1).

38 – Dom af 17.10.2017, Bolagsupplysningen og Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, præmis 44).

84. Ifølge dommen i sagen eDate Advertising m.fl.³⁹ har en person, som anser sig for krænkede, mulighed for at iværksætte søgsmål bl.a. for retterne i den medlemsstat, som er centrum for den pågældende persons interesser. Disse retter har kompetence til at træffe afgørelse om den fulde skade, der er blevet forvoldt. I den foreliggende sag synes den ret, for hvilken sagsøgeren har anlagt sag, at være retten på det sted, som er centrum for dennes interesser⁴⁰.

85. Det er korrekt, at Domstolen i dommen i sagen eDate Advertising m.fl.⁴¹ bemærkede, at en person, som anser sig for krænkede, kan anlægge sag ved en domstol på grundlag af stedet for skadetilføjelsen i Den Europæiske Union for den fulde skade. Dette kan begrunde en antagelse om, at den geografiske udstrækning af rettens kompetence ikke omfatter omstændigheder med tilknytning til geografiske områder i tredjelande. Denne betragtning er imidlertid snarere udtryk for, at det er en forudsætning for, at en ret har kompetence i henhold til forordning nr. 1215/2012 på grundlag af det sted, hvor skadetilføjelsen har fundet sted, at der er tale om en ret i en medlemsstat. Bortset fra denne betragtning anførte Domstolen i øvrigt gentagne gange i denne dom, at den nævnte ret havde kompetence til at træffe afgørelse om den fulde skade som følge af æreskrænkelsen⁴².

86. I modsætning til hvad Facebook Ireland og den lettiske og den finske regering har gjort gældende, udleder jeg heraf, at en ret i en medlemsstat principielt kan træffe afgørelse om fjernelse af indhold uden for denne medlemsstats geografiske område, idet udstrækningen af dennes geografiske kompetence har universel karakter⁴³. En ret i en medlemsstat kan være afskåret fra at træffe afgørelse om fjernelse på verdensplan, ikke som følge af et kompetencespørgsmål, men eventuelt som følge af et realitetsspørgsmål.

87. Jeg vil nu gennemgå spørgsmålet om de ekstraterritoriale virkninger af påbud, der meddeles hosting-udbydere, hvilket som nævnt i punkt 81 i dette forslag til afgørelse i den foreliggende sag kan sammenfattes som spørgsmålet om den geografiske rækkevidde af en forpligtelse til at foretage fjernelse.

c) Den geografiske rækkevidde af en forpligtelse til at foretage fjernelse

88. Indledningsvis bemærkes – som anført af den finske regering – at artikel 15, stk. 1, i direktiv 2000/31 ikke regulerer de geografiske virkninger af påbud, der meddeles leverandører af informationssamfundstjenester. Det bemærkes endvidere, at forudsat, at kravene i direktiv 2000/31 er opfyldt, er forpligtelsen til at foretage fjernelse, der ved påbud pålægges disse leverandører, omfattet af national ret.

39 – Dom af 25.10.2011 (C-509/09 og C-161/10, EU:C:2011:685, præmis 48).

40 – Til trods for den omstændighed, at den forelæggende ret skal træffe afgørelse i sagen om foreløbige forholdsregler, er der ikke anledning til at rejse spørgsmål om betydningen af artikel 35 i forordning nr. 1215/2012 for så vidt angår den geografiske udstrækning af kompetencen og den geografiske udstrækning af en forpligtelse til at foretage fjernelse i henhold til et påbud.

41 – Dom af 25.10.2011 (C-509/09 og C-161/10, EU:C:2011:685, præmis 48).

42 – Dom af 25.10.2011, eDate Advertising m.fl. (C-509/09 og C-161/10, EU:C:2011:685, præmis 48, 51 og 52). Jf. ligeledes dom af 17.10.2017, Bolagsupplysningen og Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, præmis 38 og 47). Det fremgår i øvrigt af fortolkningerne af denne dom i den juridiske litteratur, at retten på det sted, der er interessecentrum, kan træffe afgørelse om den lidte skade på verdensplan. Jf. P. Mankowski, i U. Magnus og P. Mankowski (red.), Brussels I bis Regulation – Commentary, Otto Schmidt, Köln, 2016, artikel 7, punkt 364. Det samme er tilfældet for så vidt angår den geografiske udstrækning af den almindelige regel, hvorefter retten på det sted, hvor sagsøgte har bopæl, har kompetence. I dom af 1.3.2005, Owusu (C-281/02, EU:C:2005:120, præmis 26), fandt Domstolen, at Bruxelles-konventionen (Konventionen af 27.9.1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (EFT 1978, L 304, s. 17)) kan finde anvendelse, når sagsøgeren og sagsøgte har bopæl i en medlemsstat, uanset at de omtvistede omstændigheder havde fundet sted i et tredjeland. Jeg udleder heraf, at retten på debtors hjemsted i så tilfælde har kompetence til at træffe afgørelse vedrørende sådanne omtvistede omstændigheder. Jf. ligeledes G. Van Calster, C. Luks, Extraterritoriality and private international law, Recht in beweging – 19de VRG Alumnidag 2012, MAKLU, Antwerpen, Apeldoorn, 2012, s. 132.

43 – Der er følgende tale om en såkaldt »global« eller »generel« kompetence. Jf. T.B. Larsen, »The extent of jurisdiction under the forum delicti rule in European trademark litigation«, *Journal of Private International Law*, 2018, bind 14, nr. 3, s. 550 og 551.

89. Det bemærkes dernæst, at det uden en EU-retlig regulering af krænkelse af privatlivet og de personlige rettigheder er vanskeligt at begrunde de geografiske virkninger af et påbud med henvisning til beskyttelse af de grundlæggende rettigheder, der er sikret ved chartrets artikel 1, 7 og 8. Anvendelsesområdet for chartret følger anvendelsesområdet for EU-retten, ikke omvendt⁴⁴, og den af sagsøgeren anlagte sags realitet støttes ikke på EU-retten.

90. Det bemærkes i denne henseende, at sagsøgeren tilsyneladende ikke har påberåbt sig retten til beskyttelse af personoplysninger, og at det ikke er blevet gjort gældende, at Facebook Ireland skulle have »foretaget« en ulovlig behandling af disse data, idet sagsøgerens påstand støttes på generelle civilretlige bestemmelser. Den forelæggende ret har i øvrigt ikke henvist til relevante EU-retlige instrumenter på dette område. Den har udelukkende henvist til direktiv 2000/31. Det fremgår imidlertid af direktivets artikel 1, stk. 5, litra b), at det ikke finder anvendelse på spørgsmål vedrørende informationssamfundstjenester, der er omfattet af direktiverne om beskyttelse af personoplysninger.

91. Det bemærkes endelig, at selv om man kan drage lære af forordning nr. 1215/2012 for så vidt angår de virkninger, som påbud afføder i medlemsstaterne, er dette ikke tilfældet for så vidt angår de virkninger, de afføder uden for EU. Forordningen kræver således ikke, at et påbud, der meddeles af en ret i en medlemsstat, ligeledes har virkninger i tredjelande. Den omstændighed, at en ret har kompetence til at træffe afgørelse om realiteten i medfør af en EU-retlig kompetenceregulering, indebærer ikke, at den herved udelukkende skal anvende de materielle regler, der er omfattet af anvendelsesområdet for EU-retten, herunder chartret.

92. Af disse grunde skal såvel spørgsmålene vedrørende de ekstraterritoriale virkninger af et påbud, hvorved der pålægges en forpligtelse til at foretage fjernelse, som vedrørende den geografiske rækkevidde af en sådan forpligtelse, være genstand for en vurdering, der ikke foretages på grundlag af EU-retten, men navnlig på grundlag af international offentlig ret og international privatret, der ikke er harmoniseret på EU-plan⁴⁵. Der er således intet, som tyder på, at den i hovedsagen omhandlede situation kan være omfattet af anvendelsesområdet for EU-retten og dermed de folkeretlige regler, som har betydning for fortolkningen af EU-retten⁴⁶.

93. For så vidt angår den geografiske rækkevidde af en forpligtelse til fjernelse, som er blevet meddelt en hosting-udbyder ved et påbud, skal det således betænkes, at denne hverken er reguleret i artikel 15, stk. 1, i direktiv 2000/31 eller i andre af direktivets bestemmelser, og at denne bestemmelse følgelig ikke er til hinder for, at en hosting-udbyder pålægges at fjerne information, der er blevet udbredt i hele verden via en social netværksplatform. Den nævnte geografiske rækkevidde er i øvrigt heller ikke reguleret i EU-retten, for så vidt som den af sagsøgeren anlagte sag ikke støttes på denne.

94. Når dette er sagt vil jeg såvel for fuldstændighedens skyld, som for det tilfælde at Domstolen ikke følger mit forslag, anføre nogle yderligere bemærkninger vedrørende fjernelse af information, der er blevet udbredt i hele verden via en social netværksplatform.

44 – Jf. dom af 26.2.2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105, præmis 19). Jf. ligeledes mit forslag til afgørelse Google (geografisk rækkevidde af fjernelse) (C-507/17, EU:C:2019:15, punkt 55).

45 – For så vidt angår retsafgørelsens ekstraterritoriale virkninger er det undertiden vanskeligt at sondre mellem international offentlig ret og international privatret. Jf. H.G. Maier, »Extraterritorial Jurisdiction at a Crossroads: An Intersection between Public and Private International Law«, *The American Journal of International Law*, bind 76, nr. 2, s. 280, og D.J.B. Svantesson, *Solving the Internet Jurisdiction Puzzle*, Oxford University Press, Oxford, 2017, s. 40.

46 – Jf. i denne retning kendelse af 12.7.2012, Currà m.fl. (C-466/11, EU:C:2012:465, præmis 19).

95. I henhold til folkeretten er det ikke udelukket, at et påbud kan have såkaldt »ekstraterritoriale« virkninger⁴⁷. Som jeg anførte i punkt 80 i dette forslag til afgørelse, vil en sådan betragtning imidlertid kunne føre til, at det fastslås, at den ulovlige karakter af den omhandlede information udstrækkes til at omfatte andre medlemsstaters geografiske område, uanset om denne information er lovlig eller ej ifølge den lovgivning, der skal finde anvendelse i henhold til disse medlemsstaters lovvalsregler.

96. Det kan følgelig diskuteres, om Domstolen allerede implicit godkendte en sådan betragtning i Bolagsupplysningen og Ilsjan-dommen⁴⁸. Det er korrekt, at Domstolen på ingen måde i denne dom fastslog, hvilken lov der skulle finde anvendelse på en begæring om fjernelse af indhold på internettet. Domstolen udtalte imidlertid, at henset til den allestedsnærværende karakter af indholdet på et websted og den omstændighed, at rækkevidden af deres spredning i princippet er universel, kan et søgsmål bl.a. med påstand om fjernelse af kommentarerne følgelig kun anlægges ved en ret, der har kompetence til at træffe afgørelse om helheden af en påstand om erstatning. Det er min opfattelse, at denne ret herved vil anvende den eller de love, der skal finde anvendelse i henhold til dennes lovvalsregler⁴⁹. Det kan ikke udelukkes, at en ret i en medlemsstat i denne forbindelse vil bringe én enkelt anvendelig lov i anvendelse.

97. Såfremt denne ret imidlertid ikke ville kunne beslutte, at indhold på internettet skal fjernes på verdensplan, ville der opstå spørgsmål om, hvilken ret der bedst er i stand til at tage stilling til en sådan fjernelse. Samtlige retter ville stå overfor de problemstillinger, der er beskrevet i det foregående punkt. Kan det endvidere kræves, at en sagsøger, til trods for disse praktiske vanskeligheder, skal bevise, at den information, der er blevet anset for ulovlig ifølge den lovgivning, der finder anvendelse i medfør af medlemsstatens lovvalsregler, er ulovlig ifølge samtlige de lovgivninger, der eventuelt kan finde anvendelse?

98. Selv om det medgives, at betragtningerne om den geografiske karakter af den beskyttelse, der følger af de materielle regler om krænkelse af privatlivet og de personlige rettigheder, ikke er til hinder for et sådant krav, bemærkes det, at der endvidere bør tages hensyn til grundlæggende rettigheder, som er anerkendt over hele verden.

99. Som jeg nævnte i en anden forbindelse, vil offentlighedens legitime interesse i at få adgang til oplysninger således variere alt efter den geografiske placering, fra et tredjeland til et andet⁵⁰. Som følge heraf er der i forbindelse med fjernelse på verdensplan risiko for, at gennemførelsen vil hindre personer i andre stater end domsstolsstaten i at få adgang til informationen.

100. Det kan konkluderes, at det fremgår at de ovenfor anførte betragtninger, at en retsinstans i en medlemsstat teoretisk set kan træffe afgørelse om fjernelse af information, der er blevet udbredt i hele verden via internettet. Som følge af de forskelle, der findes dels mellem de nationale lovgivninger, dels mellem beskyttelsen af privatlivet og personlige rettigheder i henhold til disse, og af hensyn til respekten for vidt udbredte grundlæggende rettigheder, bør en sådan retsinstans imidlertid udvise tilbageholdenhed. Af hensyn til international høflighed (*comitas gentium*)⁵¹, som den portugisiske regering har henvist til, bør denne ret så vidt muligt begrænse de ekstraterritoriale virkninger af dens

47 – Jf. M. Douglas, »Extraterritorial injunctions affecting the internet«, *Journal of Equity*, 2018, bind. 12, s. 48, og J. Riordan, *The Liability of Internet Intermediaries*, Oxford University Press, Oxford, 2011, s. 418.

48 – Dom af 17.10.2017 (C-194/16, EU:C:2017:766, præmis 44).

49 – Jf. ligeledes for så vidt angår betydningen af denne dom L. Lundstedt, »Putting Right Holders in the Centre: Bolagsupplysningen and Ilsjan (C-194/16): What Does It Mean for International Jurisdiction over Transborder Intellectual Property Infringement Disputes?«, *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2018, bind 49, nr. 9, s. 1030, og D.J. B. Svantesson, »European Union Claims of Jurisdiction over the Internet – an Analysis of Three Recent Key Developments«, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law*, 2018, bind. 9, nr. 2, s. 122, punkt 59.

50 – Jf. mit forslag til afgørelse Google (geografisk rækkevidde af fjernelse) (C-507/17, EU:C:2019:15, punkt 60).

51 – Jf. vedrørende den praktiske betydning af international høflighed navnlig H.G. Maier, op.cit., s. 283.

påbud på området for krænkelse af privatlivet og personlige rettigheder⁵². Gennemførelsen af en pligt til fjernelse bør heller ikke gå ud over, hvad der er nødvendigt for at sikre beskyttelse af den skadelidte person. I stedet for at fjerne indholdet kunne den nævnte ret i givet fald træffe bestemmelse om at hindre adgang til denne information ved hjælp af geoblokering.

101. Disse betragtninger anfægtes ikke af sagsøgerens argument om, at det er nemt at omgå geoblokering af ulovlig information ved hjælp af en proxyserver eller på anden måde.

102. Jeg vil gentage en betragtning, der blev fremført vedrørende situationer, der er omfattet af EU-retten: Beskyttelsen af privatlivet og de personlige rettigheder skal ikke nødvendigvis være absolut, men kræver, at der foretages en afvejning i forhold til andre grundlæggende rettigheder⁵³. For vidtgående foranstaltninger, der ikke sikrer en rimelig balance mellem de forskellige grundlæggende rettigheder, bør følgelig undgås⁵⁴.

103. Med forbehold af de tidligere anførte yderligere bemærkninger vedrørende den geografiske rækkevidde af en forpligtelse til at foretage fjernelse, fastholder jeg den opfattelse, som jeg fremførte i punkt 93 i dette forslag til afgørelse.

B. Det tredje præjudicielle spørgsmål

104. Med sit tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om artikel 15 i direktiv 2000/31 er til hinder for, at der meddeles en hosting-udbyder et påbud, hvorved denne pålægges at slette information med samme betydning som den, der blev anset for ulovlig under en retssag, fra sin platform, efter at denne har fået kendskab til denne information.

105. Sagsøgeren samt den østrigske, den lettiske, den portugisiske og den finske regering finder nærmere bestemt, at artikel 15, stk. 1, i direktiv 2000/31 ikke er til hinder for, at en hosting-udbyder pålægges at slette information med indhold med samme betydning som det, der er blevet kendt ulovligt, når denne har fået kendskab hertil. Facebook Ireland finder på grundlag af sin analyse af det første spørgsmål, at det er ufornuddent at besvare det tredje spørgsmål.

106. Jeg tilslutter mig den opfattelse, som i det væsentlige deles af sagsøgeren og samtlige regeringer.

107. I og med at en pligt til sletning således ikke indebærer generel overvågning af den information, som oplagres af en hosting-udbyder, men er en følge af, at det ved underretning fra den berørte person eller tredjemand er kommet til udbyderens kendskab, er forbuddet i artikel 15, stk. 1, i direktiv 2000/31 ikke overtrådt.

108. Jeg foreslår følgelig, at det tredje præjudicielle spørgsmål besvares med, at artikel 15, stk. 1, i direktiv 2000/31 skal fortolkes således, at bestemmelsen ikke er til hinder for, at det pålægges en hosting-udbyder at slette information med samme betydning som den, der er blevet anset for ulovlig, i og med at en forpligtelse til at foretage sletning ikke indebærer generel overvågning af den oplagrede information og er en følge af, at denne er kommet til udbyderens kendskab ved underretning fra den berørte person, tredjemand eller en anden kilde.

52 – Jf. den i fodnote 47 nævnte retslitteratur. Jf. ligeledes J. Scott, »The New EU “Extraterritoriality”«, *Common Market Law Review*, 2014, bind. 51, nr. 5, s. 1378, der vedrører en kontekst, der adskiller sig væsentligt fra den foreliggende sag.

53 – Jf. for så vidt angår afvejning mellem intellektuel ejendomsret og retten til respekt af privat- og familielivet, der er sikret ved chartrets artikel 7, analogt dom af 18.10.2018, Bastei Lübbe (C-149/17, EU:C:2018:841, præmis 44-47). Jf. ligeledes mit forslag til afgørelse Bastei Lübbe (C-149/17, EU:C:2018:400, punkt 37-39).

54 – Jf. i denne retning for så vidt angår beskyttelse af intellektuel ejendomsret dom af 27.3.2014, UPC Telekabel Wien (C-314/12, EU:C:2014:192, præmis 58-63). Jf. ligeledes generaladvokat Cruz Villalóns forslag til afgørelse UPC Telekabel Wien (C-314/12, EU:C:2013:781, punkt 99-101), samt mit forslag til afgørelse Stichting Brein (C-610/15, EU:C:2017:99, punkt 69-72).

VI. Forslag til afgørelse

109. På baggrund af samtlige ovenstående betragtninger foreslår jeg, at Domstolen besvarer de præjudicielle spørgsmål, der er blevet forelagt af Oberster Gerichtshof (øverste domstol, Østrig), således:

- »1) Artikel 15, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/31/EF af 8. juni 2000 om visse retlige aspekter af informationssamfundstjenester, navnlig elektronisk handel, i det indre marked («direktivet om elektronisk handel») skal fortolkes således, at bestemmelsen ikke er til hinder for, at en hosting-udbyder, der driver en social netværksplatform, ved påbud pålægges i al information, der er blevet udbredt af brugere af denne platform, at søge efter og identificere information, der er identisk med den, der er blevet anset for ulovlig af den ret, der meddelte dette påbud. Det kan ved et sådant påbud pålægges en hosting-udbyder udelukkende at søge efter og identificere information med samme betydning som den, der er blevet anset for ulovlig, i information, der er blevet udbredt af den bruger, der udbredte informationen. En ret, der træffer afgørelse om fjernelse af information med samme betydning, skal sikre, at virkningerne af påbuddet er klare, præcise og forudseelige. Den skal i denne forbindelse foretage en afvejning af de relevante grundlæggende rettigheder og tage hensyn til proportionalitetsprincippet.
- 2) For så vidt angår den geografiske rækkevidde af en forpligtelse til fjernelse, som er blevet meddelt en hosting-udbyder ved et påbud, skal det således betænkes, at denne hverken er reguleret i artikel 15, stk. 1, i direktiv 2000/31 eller i andre af direktivets bestemmelser, og at denne bestemmelse følgelig ikke er til hinder for, at en hosting-udbyder pålægges at fjerne information, der er blevet udbredt i hele verden via en social netværksplatform. Den nævnte geografiske rækkevidde er i øvrigt heller ikke reguleret i EU-retten, for så vidt som den af sagsøgeren anlagte sag ikke støttes på denne.
- 3) Artikel 15, stk. 1, i direktiv 2000/31 skal fortolkes således, at bestemmelsen ikke er til hinder for, at det pålægges en hosting-udbyder at slette information med samme betydning som den, der er blevet anset for ulovlig, i og med at en forpligtelse til at foretage sletning ikke indebærer generel overvågning af den oplagrede information og er en følge af, at denne er kommet til udbyderens kendskab ved underretning fra den berørte person, tredjemand eller en anden kilde.«